



Malmö högskola
Lärarytbildningen
Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete
10 poäng

Elevdemokrati – teori eller verklighet?

Pupil Participation – Theory or Reality?

Catja Rinse

Lärarexamen 60 poäng

2007-01-18

Examinator: Anna Henningsson-
Yousif

Handledare: Ann-Elise Persson

Malmö högskola
Läraryrskandidaten 60 p
Skolutveckling och ledarskap

Rinse, Catja. (2006). Elevdemokrati – teori eller verklighet? (Pupil Participation – Theory or Reality?). Skolutveckling och ledarskap, 60-poängsutbildningen, Läraryrskandidaten, Malmö högskola.

Syftet med följande arbete är att undersöka om och i vilken grad eleverna upplever demokrati på en gymnasieskola.

Arbetet ger en översikt av tidigare forskning om elevdemokrati. Med hjälp av en enkätundersökning ville jag se om eleverna upplever elevinflytande på sin skola. Av 754 tillfrågade elever är det 241 (32 %) som har svarat på en webbaserad respondentenkät.

Sammanfattningsvis pekar resultaten på att de elever som svarat upplever demokrati i olika grad för olika frågor. Exempelvis svarar flertalet att de känner att de blivit respekterade för den de är under sin tid på skolan, att de upplevt att de är värda att bli lyssnade på och att de lärt sig att lyssna på andra. Däremot tycker de inte att klassrådet är ett särskilt bra tillfälle att föra fram sin åsikt i och de vet inte precis vilka beslut som fattas i skolans styrelse eller i elevrådet.

Nyckelord: ansvar, elevdemokrati, elevinflytande, elevmedverkan, gymnasieskolan

Catja Rinse
Luggudegatan 2B
256 59 HELSINGBORG

Handledare: Ann-Elise Persson
Examinator: Anna Henningson-Yousif

FÖRORD

Jag vill tacka för det positiva bemötande jag fått på den undersökta skolan. Från första stund kände jag mig väl mottagen av elever, lärare och skolledning. Flera har bidragit med värdefull information, tankeväckande kommentarer och praktisk hjälp. Jag riktar också ett stort tack till de elever som besvarat enkäten, utan er goda vilja hade undersökningen inte gått att genomföra. Jag tackar också Jan Skoog på IT-enheten i Helsingborg Stad som tålmodigt väglett mig i det webbaserade dataprogrammet Artologik Query & Report. Till min kära syster riktar jag ett särskilt tack för att du hjälpte mig när mina datakunskaper inte räckte till. Tack vare dig kunde jag infoga figurerna från Artologik på ett lätt och smidigt sätt. Sist men inte minst vill jag tacka min handledare, Ann-Elise Persson, som har uppmuntrat, stöttat och hjälpt mig genom hela processen.

Skolledningen har godkänt att Olympiaskolan nämns vid namn i min rapport. Eftersom flera av enkätfrågorna utgår från skolans styrdokument ansåg jag det naturligt att inte avidentifiera skolan. Alla enkätsvar är dock anonyma och kan ej härledas till enskilda elever.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING		Sid
1	INLEDNING	7
2	SYFTE	9
	2.1 Problemformulering	9
3	LITTERATURGENOMGÅNG	10
	3.1 Aktuella begrepp	10
	3.1.1 Demokrati	10
	3.1.2 Skoldemokrati	10
	3.2 Styrdokument	11
	3.2.1 Skollagen	11
	3.2.2 Lpf 94, läroplan för de frivilliga skolformerna	11
	3.2.3 Skolplan för Helsingborg	11
	3.2.4 Olympiaskolans lokala arbetsplan	12
	3.3 Värdegrunden – människan	12
	3.4 Påverkansmöjligheter – engagemang	13
	3.5 Arbetsmiljö – klassrumsmiljö	14
	3.6 Kunskapsutveckling – lärande	15
4	TEORI	16
	4.1 Sigurd Åstrand	16
	4.2 John Dewey	16
	4.3 Paulo Freire	17
5	METOD	19
	5.1 Val av metod	19
	5.2 Studiens begränsning	19
	5.3 Förstudie	20
	5.4 Undersökningsgrupp	20
	5.5 Genomförande	20
	5.6 Bearbetning	21
	5.7 Tillförlitlighet	21
	5.8 Etik	21

6	RESULTAT	22
6.1	Värdegrunden – människan	23
6.2	Påverkansmöjligheter – engagemang	24
6.3	Arbetsmiljö – klassrumsmiljö	26
6.4	Kunskapsutveckling – lärande	28
7	ANALYS AV RESULTAT	31
7.1	Bortfallet	31
7.2	Värdegrunden – människan	32
7.3	Påverkansmöjligheter – engagemang	32
7.4	Arbetsmiljö – klassrumsmiljö	34
7.5	Kunskapsutveckling – lärande	34
8	SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	36
8.1	Sammanfattning	36
8.2	Diskussion	36
9	FORTSATT FORSKNING	40

KÄLLFÖRTECKNING

BILAGOR

Bilaga 1 Enkätfrågor

Bilaga 2 Information till berörda, första tillfället

Bilaga 3 Exempel på informationsplansch som sattes upp på skolan

Bilaga 4 Information till berörda, påminnelse

1 INLEDNING

Att arbeta tillsammans med eleverna utifrån ett demokratisk synsätt är självklart för mig. Ibland upplever jag dock att både elever och lärare tycker det är svårt. När jag läste Danell, Klerfelt, Runnevad och Trodden (1999) kände jag igen mycket av det som författarna tar upp i rapporten. Problematiken kring elevinflytande belyses på många olika sätt men enligt rapporten går det att förbättra arbetet med elevinflytande, det gäller bara att hitta det sätt som passar varje enskild skola bäst.

Författarna menar att det gäller att få igång en öppen och levande debatt om hur arbetet med elevinflytande ska fungera på den egna skolan. Ett måste är att delegera inflytandet över hur utvecklingsarbetet ska gå till i praktiken. Hur och om man lyckas med delegeringen är av avgörande betydelse för bestående framgång. Vidare anser Danell m fl att gemensamt för ett stort antal skolor som lyckats med arbetet med elevinflytande är att de har infört och utvecklat arbetslag. De undervisningsformer skolorna strävar mot är ämnesövergripande och temainriktade där eleverna har möjlighet att välja fördjupning. Författarna menar också att lärarens förhållningssätt till eleven är avgörande för dennas förmåga att utöva inflytande. Att läraren lyssnar, respekterar och intresserar sig för elevernas åsikter och önsknings är något självklart eftersträvansvärt. På skolor som arbetar aktivt med elevdemokrati kan man finna olika former för elevinflytande som inflytandemallar, brukarstyrelser, bollplanksgrupper, demokratigrupper och obligatoriska kurser i elevdemokrati. Man ser också att eleverna tar plats i de beslutande organ som redan finns.

Jag har valt att undersöka om och i vilken grad demokrati upplevs av eleverna på Olympiaskolan i Helsingborg. Jag har valt att studera just den skolan eftersom de omtalade för sitt aktiva demokratiarbete. Sedan 1998 har man på skolan haft elevmajoritet i det högsta beslutande organet, skolans styrelse. Nytt för i år är att en elev är ordförande i styrelsen. Idén till undersökningen föddes när jag läste en artikel om skolan med rubriken "Eleverna bestämmer" (Bildningsnämnden 2003-2006). Jag började då fundera på om det verkligen är så att alla, eller i alla fall flertalet, elever på skolan känner att de bestämmer eller om det är några få elever som upplever att de är delaktiga i den demokratiska processen. I Lpf 94 (Läraryrket, 2004) betonas att de

demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. Vidare skriver man: ”Elevernas ansvar för att planera och genomföra sina studier samt deras inflytande på såväl innehåll som former skall vara viktiga principer i utbildningen. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer” (s 46).

2 SYFTE

Syftet med arbetet är att undersöka om och i vilken grad eleverna upplever demokrati på en gymnasieskola. Motsvarar elevernas åsikter de mål som beskrivs i nationella och lokala styrdokument avseende värdegrunden-människan, påverkansmöjligheter-engagemang, arbetsmiljö-klassrumsmiljö och kunskapsutveckling-lärande?

2.1 Problemformulering

Utifrån syftet ovan har jag valt att fokusera på följande frågeställningar:

- Känner eleverna att de blir respekterade för den de är? Är de värda att bli lyssnade på, har de lärt sig att lyssna på andra?
- Upplever eleverna att de är delaktiga i skolans demokratiarbete? Deltar de aktivt, ges de möjlighet att engagera sig och vet de vilka beslut som tas?
- Hur upplever eleverna sin arbetsmiljö? Kan de påverka den? Finns det en öppen dialog i klassrummet?
- Kan eleverna påverka sin kunskapsutveckling? Får de vara med och bestämma kring sitt lärande?

3 LITTERATURGENOMGÅNG

3.1 Aktuella begrepp

3.1.1 *Demokrati*

I Svenska Akademiens ordlista (2006) förklaras ordet demokrati som stat med folkvälde men demokrati betyder så mycket mer. Zackari och Modigh (2002) beskriver demokrati på två andra viktiga sätt. Författarna menar att demokrati också kan kopplas till fördelningen av ekonomiska resurser. Då handlar demokrati om att utjämna ekonomiska privilegier och olikheter mellan olika grupper i samhället. Vidare talar författarna om demokrati i en mer omfattande betydelse som handlar om förhållandet mellan människor och om de demokratiska värdena. Zackari och Modigh menar att respekten för människan och människovärdet samt varje människas frihet är två grundprinciper inom demokratin. De menar att samtalet mellan människor är en annan grundförutsättning för den mer innehållsfokuserade demokratin. Enligt författarna kan man således skilja mellan demokrati i politisk rättslig betydelse, i ekonomisk och i mänsklig betydelse. Man kan också skilja på demokrati som form och innehåll. Formen, t ex hur beslut fattas, kan upprättas för att garantera ett demokratiskt innehåll. Författarna poängterar dock att ibland stämmer form och innehåll inte överens.

3.1.2 *Skoldemokrati*

”Det är viktigt att skilja på skoldemokrati och den formella demokrati som vi utövar när vi väljer våra representanter till riksdag och kommunfullmäktige. Skoldemokrati handlar snarare om elevinflytande, och överallt bör demokratins värden lyftas fram”. (Fridolf & Rydberg, 2002, s 235)

När Fridolf och Rydberg (2002) utvecklar vad de menar med skoldemokrati poängterar de att med demokrati och inflytande i skolan menas de demokratiska värdena men också innehållet och formen. De områden inom vilka elever kan utöva ett inflytande benämns ”innehållet”. Elevråd, programråd, klassråd mm utgör ”formen”. Författarna menar att skoldemokrati egentligen handlar om grad av elevinflytande, om former såsom elevråd och om demokratiska värden utifrån hur vi förhåller oss till varandra.

3.2 Styrdokument

3.2.1 Skollagen

Enligt Skollagen (1 kap, 2§) skall alla barn och ungdomar ha tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. ”Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar”. Skollagen anger också att ”verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö”. (Läraryrket, 2004, s 55). Enligt Skollagen (5 kap, 2§) ”skall eleverna i gymnasieskolan ha inflytande över hur deras utbildning utformas”. (Läraryrket, 2004, s 74).

3.2.2 Lpf 94, läroplan för de frivilliga skolformerna

I Lpf 94 (Läraryrket, 2004) utvecklar man det som slås fast i Skollagen. Inledningsvis skriver man att det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund och att skolan har en viktig uppgift att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Vidare poängterar man att undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet. För att eleverna ska kunna utöva inflytande på undervisningen och ta ansvar för sina studieresultat måste skolan klargöra utbildningens mål, innehåll och arbetsformer, liksom vilka rättigheter och skyldigheter eleverna har. I Lpf 94 kan man också läsa att skolan aktivt och medvetet skall påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk och vardaglig handling. Under rubriken ”elevernas ansvar och inflytande” skriver man att de demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. (s 37 ff).

3.2.3 Skolplan för Helsingborg

I broschyren Handlingsprogram för skola i Helsingborg (Bildningsnämnden, 2004) som också utgör kommunens skolplan skriver man inledningsvis: ”När arbetet i skolan konsekvent utgår från dessa värderingar/förhållningssätt förskjuts elevernas och föräldrarnas roller: Från mottagare av skolans tjänster till medarbetare. Detta är en förutsättning för ett framgångsrikt demokrati- och värdegrundsarbete”. (s 4). Vidare

skriver man att varje möte skall präglas av ömsesidighet och respekt, och att mötet skall vara icke-hierarkiskt till sin karaktär. Man nämner också att det pedagogiska arbetet skall planeras utifrån varje enskild elevs unika förutsättningar, önsknings och behov samt att lärandet organiseras i en social gemenskap.

3.2.4 Olympiaskolans lokala arbetsplan

I Olympiaskolans arbetsplan skriver man bland annat att inflytande över verksamheten och deltagande i skolans demokratiska processer är en självklarhet för såväl elever som personal. Man nämner också att alla är ständigt engagerade i värdegrundsarbetet. Ett nedtecknat mål för hela skolan är att alla skall uppleva att det är meningsfullt att engagera sig i skolans demokratiska processer. Vidare ska alla känna ansvar för den fysiska och psykosociala miljön. Under rubriken ”mål lärandet” anges att varje elev skall ges inflytande över lärandet. (Helsingborg Stad, 2004-2007).

3.3 Värdegrunden – människan

Zackari och Modigh (2002) anser att samtalet är skolans viktigaste demokratiska redskap. Förutsättningen för samtal är goda sociala relationer, dvs att skolan fungerar som social mötesplats. Ett demokratiskt samtal innefattar inte bara rätten att tala och bli hörd. Författarna menar att man också måste lära sig konsten att lyssna och inte minst vara öppen för argument och låta sig påverkas av den man samtalar med. Utan förmågan att kunna lyssna finns ingen grogrund för samtal och kommunikation. De skriver vidare att skolan kan ge demokratin ett innehåll genom att eftersträva det som kallas ”en kommunikativ” demokrati, dvs en demokrati där man utgår från och respekterar olikheter mellan människor och samtalar om dem.

Zackari och Modigh (2002) menar att begreppet värdegrund är svårt och okänt för många, inte minst för barn och unga. Värdegrunden kan tolkas på många olika sätt och författarna menar att deras tolkning av begreppet sätter fokus på ett demokratiskt och humanistiskt förhållningssätt, som är beroende av sociala relationer och ömsesidiga samtal. Det handlar om att utveckla en ”demokratisk mentalitet”, ett begrepp som författarna hämtat från statsvetaren Alf Ross. Det innefattar hur man tilltalar andra, vad man säger och om hur man lyssnar, dvs samtalet och viljan till kommunikation och konsensus.

Jacobsen, Christiansen och Sand Jespersen (2004) skriver: ”Att mötas innebär som sagt både gemenskap runt något som är välkänt och öppenhet för något som är annorlunda”. (s 121). Författarna menar att mötet och dialogen därmed blir centrala komponenter i utvecklingen av demokratiska tillstånd. Den demokratiska samhällsformen inbjuder till medbestämmande i nationell gemenskap men på ett sådant sätt att man har rätt att vara oenig och skilja sig från varandra samtidigt som alla är likar vad gäller rättigheter. Vidare skriver Jacobsen m fl att skolklassen är den viktigaste arenan för den uppväxande generationens träning i de färdigheter som hör samman med att vara medborgare i ett demokratiskt samhälle. Därtill hör förmåga att lyssna, argumentera, föra dialog, förhandla, diskutera sakligt och vara med och fatta beslut.

3.4 Påverkansmöjligheter – engagemang

Zackari och Modigh (2002) menar att eleverna tycker att det är viktigt med demokrati i skolan. Barn och ungas uppfattning om hur demokratin i skolan bör fungera skiljer sig ofta från de vuxnas uppfattning. Värdegrundsprojektets ungdomsråd menar att en demokratisk skola förutsätter att den stora massan av elever engageras och börjar bry sig. I annat fall blir konsekvensen att ungdomar förhåller sig passiva och skjuter över ansvaret att förändra på andra.

Zackari och Modigh (2002) skriver vidare att information och kunskap spelar en viktig roll för att öka elevernas kännedom om vilka möjligheter och rättigheter som de faktiskt har. Genom sådan kunskap kan också engagemanget öka.

Danell m fl (1999) menar att det är självklart att klassråd och elevråd har stor betydelse för elevinflytandet i skolan. Författarna menar att framförallt bör vikten läggas på klassråden eftersom det är där eleverna har de största möjligheterna till att driva igenom eventuella förändringar. Eleverna måste uppleva att deras förslag tas på allvar och drivs igenom. Det får inte bli så att eleverna känner att de bara tränar ett demokratiskt arbetssätt utan att det leder någon vart.

Korpela (2004) anser att väl fungerande klassråd och elevråd är en förutsättning på skolorna för att arbetet med elevinflytande skall fungera. Eleverna som representerar sin klass i elevrådet bör vid läsårets början få en utbildning i vad arbetet med elevråd innebär. Alla har sin egen uppfattning om vad elevinflytande är och därför är det viktigt

att informera eleverna om vad styrdokumentet säger om elevinflytande. Författaren menar också inflytande innebär ett stort ansvar, vilket eleverna måste få lära sig. Elever som vet att de kan påverka och har vuxna omkring sig som lyssnar blir mer intresserade och därmed också mer motiverade att verkligen lära sig. När man har fått väl fungerande klassråd och elevråd kan man, enligt Korpela, gå vidare och bilda fler demokratiska råd såsom miljöråd, rastråd, matråd, idrottsråd, pedagogiska råd etc.

3.5 Arbetsmiljö – klassrumsmiljö

Fridolf och Rydberg (2002) poängterar att även elever har rätt att påverka sin arbetsmiljö i skolan. I arbetsmiljölagen likställs den som studerar med arbetstagare. Alla föreskrifter som handlar om att få en god arbetsmiljö på arbetsplatserna gäller alltså även i skolan. Arbetsmiljön innefattar både den fysiska och den psykosociala miljön. Elevens närmsta arbetsmiljö är klassrumsmiljön.

Danell m fl (1999) menar att lärarnas förhållningssätt är grundläggande för elevers inflytande. Eleverna framhåller också att lärarens förmåga att lyssna betyder allt. Lärare som författarna har intervjuat poängterar hur betydelsefullt det är att man som lärare går eleverna till mötes. Man ska vilja möta eleverna i varje situation och försöka ta elevens perspektiv. I dessa klassrum är samspelet mellan elevens-lärarens initiativ slående, man bygger på varandras förslag. En lärare beskriver det som att ”man har ett klimat i klassrummet där man tar alla idéer på allvar”. (s 26).

Jacobsen m fl (2004) anser att arbetsgemenskapen i klassen präglas av relationen mellan lärare och elev, vilken i sin tur påverkar relationerna eleverna emellan. Lärare-elevrelationen kan vara svår att bli klok på eftersom lärarens yttre stil inte alltid är identisk med vederbörandes inre känslor och tankar om sin lärargärning. Författarna menar att ett socialt klimat är något som kan utvecklas. Lärarna är viktiga modeller för eleverna enligt författarna. Under lektionerna iakttar eleverna lärarnas sätt att förhålla sig till dem, ser hur de diskuterar, uttrycker känslor, visar humor, tar emot kritik, förhåller sig till etiska och politiska frågor och ser på världen som helhet. Att träffa en lärare som är rättvis, ärlig och mänsklig kan ha stor betydelse för många elever.

3.6 Kunskapsutveckling – lärande

Danell m fl (1999) anser att det finns ett tydligt samband mellan elevernas inflytande och lärarens kunskapssyn. Den betydelse och form elevernas inflytande får i klassrummet är direkt avhängig av vad läraren anser värt att kunna och vilka arbetsformer läraren väljer för att nå sina kunskapsmål. Författarna menar vidare att genom att sätta elevens individuella lärande och sociala utveckling i centrum skapas ett behov av att fördjupa mötet mellan läraren och eleven. Det handlar om att finna nya former och platser där skolan konstruktivt utvecklar undervisningen.

Korpela (2004) framhåller att ett aktivt elevinflytande gynnar lärandet. Han menar att läroplanen ger lärarna stor frihet att tillsammans med eleverna lägga upp undervisningen så att den blir både rolig och nyttig. Det gäller bara att våga släppa det gamla och bjuda in eleverna i planeringen. Korpela anser också att när eleverna får utveckla sin kreativitet och sin sociala förmåga får de bättre förutsättningar att lära sig. Motivationen ökar när man får möjlighet att lyckas med någonting, och med större självkänsla klarar man också motgångar bättre. Han skriver också att det inte är en självklarhet att eleverna vet hur man skall utöva inflytande utan det är något som läraren måste träna eleverna i.

Fridolf och Rydberg (2002) anser att eleverna har rätt att vara med och påverka, både när det gäller innehåll, former och principer. De har rätt att påverka undervisningen men också schemat, kursutbudet och läroböckerna. Författarna menar att om eleverna skall kunna utnyttja sin rätt att påverka måste både skolledning och lärare släppa ifrån sig makt. Det behöver inte bli till nackdel för skolans personal. Att besluta om saker och ting tillsammans innebär att man har ett gemensamt ansvar för besluten. Många lärare tycker det är positivt att dela på ansvaret i klassrummet. Fridolf och Rydberg poängterar också att eleverna har en skyldighet, enligt läroplanen, att ta ansvar för sin utbildning. Har alla varit med om planeringen blir det allas ansvar att den följs. På så vis undviks motsättningar mellan lärare och elever. Författarna skriver att undervisningens upplägg, utformning och innehåll normalt måste diskuteras med den enskilde läraren.

4 TEORI

Under min tid på Lärarutbildningen har jag stött på många olika pedagogiska inriktningar och under examensarbetets gång har jag tänkt tillbaka på det vi lärt oss. Jag har funnit att det finns flera olika teorier som stödjer synsättet att arbeta med elevinflytande. Personligen har jag främst influerats av Dewey och nedan sammanfattar jag hans och några andras intressanta teorier. Jag har valt att fokusera på dessa teorier eftersom jag tycker att teorierna och åsikterna speglar de direktiv som beskrivs i våra styrdokument. Teorierna visar att tankarna om elevinflytande funnits sedan en lång tid tillbaka, det är alltså inte något nytt fenomen.

4.1 Sigurd Åstrand

Enligt Selberg (2001) diskuterade Sigurd Åstrand redan 1928 i sin doktorsavhandling förtroendemetoder för uppfostran. Han menade att förtroende lärare och elever emellan spelar en stor roll i människans utveckling. Ett ökat förtroende för barnets kraft och förmåga att reda sig på egen hand är viktigt hos läraren. Selberg skriver också att Åstrand betonade bristande insikter hos lärare om förtroendets goda sidor och menade att det handlade om lärares feghet och övermod. I elevernas utveckling genom förtroendemetoder var eleverna medansvariga i lärandet. Selberg menar att Åstrands forskning om förtroendemetoder ligger nära det reformpedagogiska synsättet (som man kan jämföra med aktivitetspedagogik, min anmärkning).

4.2 John Dewey

Enligt Selberg (2001) rörde sig Dewey i en dialektisk process på det sociala och det emotionella området. Författaren menar att Dewey gör dialektiska analyser av samspelet mellan idé och verklighet, mellan eleven och läroplaner osv. Selberg skriver att Dewey betonade skolans syfte som att det måste föras närmare samhället och vara samhällets styrinstrument för bland annat samhällets framtid. Individerna utvecklas genom ett samspel med sin omvärld, genom att lära sig att benämna denna omvärld, att lära sig sociala regler och att lära sig förstå sammanhang. Selberg skriver också att i allt vad Dewey skriver framkommer den dialektiska tanken. Uttrycket ”learning by doing”, som för evigt har etsats sig fast hos mig, återspeglar i sin förenkling en syn på människan som aktiv gentemot sin omvärld, där utveckling är en arbetsuppgift för människan.

Maltén (2003) skriver att Dewey ser människan som en social varelse i ständig utveckling mot nya och bättre lösningar på vardagens kunskapsproblem. Lärare och elev är jämbördiga parter, en subjekt-subjekt-relation och inte en subjekt-(lärare)objekt-(elev)relation. Eleven har rätt att bli bemött som medmänniska, med respekt och lyhördhet för sina potentiella möjligheter. Författaren skriver också att Dewey har en demokratisk samhällssyn. Skolan bör fungera som ett samhälle i miniatyr där många behov behöver tillgodoses. Samhället och skolan ska se till varje individs förmåga och möjligheter. Skolan ska ge eleven en social-emotionell beredskap att möta omvärlden och medmänniskorna. Dewey förespråkar delaktighet och jämställdhet. Maltén skriver vidare att Dewey menar att teori och praktik hör ihop. Utan praktik blir teorin obegriplig, utan teori förstår man inte det praktiska. Kunskap är något som utvecklas i ett växelspel mellan vad man vill uppnå och vad man redan vet, dvs i mötet mellan tidigare och nya erfarenheter. Kunskap är inte något absolut och för alltid givet, dess värde bestäms av nyttan. Dewey har en pragmatisk kunskapssyn vilket innebär att vi ska ”lära genom att göra”, experimentera och pröva oss fram genom arbete och handling. Dewey menar att kunskap måste komma till användning om den ska kännas meningsfull. Lärande bör framför allt ses som en process. (Maltén, 2003)

4.3 Paulo Freire

Selberg (2001) skriver att Freire var övertygad om att varje mänsklig varelse, hur okunnig hon än är, är i stånd att upptäcka sig själv och sina möjligheter. Det gör människan i dialogiskt möte med andra och när hon får verktyg för ett sådant möte. Vidare skriver författaren att Freire menade att dialogrelationer är oundgängliga i kunskapsakten. Den problemformulerade undervisningen förutsätter att läraren tillsammans med eleverna skapar förutsättningar för kunskap. Selberg skriver också att Freire menade att elevinflytande i elevens eget lärande bygger på en dialog mellan elever och mellan elever och lärare. Freire beskrev dialogen som ett äkta möte mellan människor.

Andersson (2001) skriver att Freires pedagogik kan liknas vid en frigörande pedagogik. Freire utformade sin pedagogiska teori och praktik bland de fattiga analfabetera i Brasilien. Han menade att eleverna hade haft en lika underställd rang som slaven och detta var något han ville förändra. Författaren skriver vidare att Freire menade att det

gällde att få eleverna aktiva och att få dem att känna att undervisningen sysslar med frågor som berör dem.

5 METOD

5.1 Val av metod

Eftersom jag visste att några aktiva elever upplevde demokrati på skolan ville jag vända mig till alla de andra eleverna för att se vad de tycker. Att använda sig av en enkätundersökning är, enligt Ejlertsson (1996) och Trost (1994), en väl inarbetad och vetenskaplig undersökningsmetod när man vill fråga ett stort antal personer.

Först var jag tveksam till hur och om jag skulle ha tid och möjlighet att sammanställa ett stort undersökningsmaterial. När jag sedan fick veta att Bildningsnämnden i Helsingborg hade tillgång till det webbaserade dataprogrammet Artologik Query & Report såg jag det som en hanterlig och utmanande uppgift att genomföra en stor enkätundersökning. Dessutom skulle mitt arbete med Artologik Query & Report innebära att jag fick lära mig många nya moment. Eftersom examensarbetet också skall vara en lärsituation för oss studenter såg jag det som ett ypperligt tillfälle att utveckla, för mig, nya tekniker och arbetssätt.

För att kunna genomföra min undersökning var jag tvungen att förankra min idé på den undersökta skolan. Jag genomförde korta individuella samtal med två rektorer, ordförande i skolans styrelse, ordförande i elevrådet och med läraren som handleder eleverna i skolans styrelse. Samtalen bidrog till att jag fick en ökad förförståelse och att jag upplevde att även de var intresserade av att genomföra undersökningen. De menade att undersökningen skulle bidra till att kvalitetssäkra skolans viktiga demokratiarbete.

5.2 Studiens begränsning

I enkätunderlaget finns urvalsvariabler (se bilaga 1) som jag valt att ha med för den som eventuellt vill göra fortsatta studier. Enligt Trost (1994) skiljer sig män och kvinnor åt i de flesta sammanhang och därför är variabeln kön alltid teoretiskt intressant, detsamma gäller även ålder. Vid samtal med nyckelpersoner på den undersökta skolan framkom att man ibland upplever att demokratifrågor är olika viktiga för eleverna på de olika gymnasieprogrammen, därför finns urvalsvariabeln SP och NV med i enkäten. Mitt syfte var dock inte att jämföra varken kön, årskurs eller gymnasieprogram men

underlagen finns för att den som så önskar ska kunna bearbeta resultaten utifrån de olika urvalsvariablerna.

5.3 Förstudie

När jag sammanställt mina frågor (som egentligen är påståenden) lät jag eleverna i skolans styrelse och i elevrådet ta del av de tänkta enkätfrågorna. Syftet var att se om eleverna förstod frågorna, att få reda på om frågorna var relevanta och om eleverna ville stryka någon fråga som var onödig eller lägga till någon fråga som de tyckte var viktig. Jag lät också läraren som handleder eleverna i styrelsen kommentera enkätfrågorna. Jag ville ta del av även hans åsikter eftersom han har stor erfarenhet av att jobba med elevdemokrati. Förstudien ledde till att några av mina frågor ströks och att några nya frågor tillkom. Vi var eniga om att begränsa antalet frågor till ca 25 för att inte trötta ut de svarande. Eleverna har tidigare fått svara på enkäter innehållande ca 60 frågor.

5.4 Undersökningsgrupp

Med hjälp av det förnämliga dataprogrammet hade jag möjlighet att sända ut enkäten till i princip hur många som helst. Bland annat därför valde jag att inte göra något urval utan lät samtliga elever på samhällsvetenskapliga- och naturvetenskapliga programmet få möjlighet att svara på enkäten. Jag tyckte heller inte att det fanns något bra kriterium för att göra något urval eftersom mitt syfte var att undersöka vad alla, eller i alla fall flertalet, av eleverna tycker. Enkäten var tillgänglig för 754 elever och 241 (32 %) av dem valde att besvara den.

5.5 Genomförande

Jag konstruerade enkäten (se bilaga 1) i det webbaserade dataprogrammet Artologik Query & Report. Sedan distribuerades enkäten, med hjälp av datateknikern på IT-enheten, till elevernas mejllåda. Varje elev fick ett personligt mejl med tillhörande länk till enkäten, en så kallad respondentenkät, där varje person bara kan svara på enkäten en gång. Enkäten fanns tillgänglig för de svarande under 17 dagar i november. Elever och personal upplystes via olika informationskanaler (se bilaga 2 och 3) ca 1 vecka innan enkäten distribuerades.

Efter drygt en vecka hade 22 procent av de tillfrågade besvarat enkäten. Jag skickade då ut ett kombinerat tack och påminnelsebrev via mejl, veckobrev och interntv till samtliga

elever (se bilaga 4). Samtidigt distribuerades enkäten, på samma sätt som tidigare, till de elever som hittills inte besvarat den. Påminnelsen resulterade i att ytterligare tio procent besvarade enkäten.

5.6 Bearbetning

En av funktionerna i dataprogrammet Artologik Query & Report är att resultaten räknas samman och åskådliggörs via tabell och diagram. Dataprogrammet hjälper mig att sammanställa materialet och jag behöver inte själv göra några manuella sammanställningar. Jag har tänkt att redovisa resultaten utifrån de fyra olika intresseområden som beskrivs i syftet och i litteraturgenomgången. Jag har för avsikt att använda mig av beskrivande text, medelvärden, tabeller och diagram i redovisningen.

5.7 Tillförlitlighet

Jag kan inte vara säker på att resultatet är tillförlitligt. Jag vet inte om de som besvarat enkäten är representativa för sina kamrater på skolan. Jag kan inte garantera att jag hade fått samma resultat från 241 andra elever som jag fått från de svarande i denna undersökningen. Enligt Trost (1994) får man räkna med svarsfrekvenser på mellan 50 och 75 procent i många enkätundersökningar. Han menar dock att man sedan utifrån varje undersökning måste göra olika slags bortfallsanalyser beroende på vad det är för undersökning som genomförts. Jag har erhållit en svarsfrekvens på 32 procent och har varken kunskap eller möjlighet att göra någon korrekt bortfallsanalys av mitt material. Därför väljer jag att inta en försiktig hållning till reliabiliteten i undersökningen.

Jag anser dock att jag fått svar på de frågor jag ställt och att frågorna mäter det de avser att mäta. Således vågar jag mig på att konstatera att hög validitet finns i undersökningen. Enligt Trost (1994) kan kombinationen låg reliabilitet och hög validitet förekomma.

5.8 Etik

I min undersökning har jag tillgodosett de forskningsetiska principer som ställs på humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, 2006) avseende: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

6 RESULTAT

Av 754 tillfrågade elever är det 241 (32 %) som har besvarat enkäten. Resultaten här nedan speglar alltså vad de 241 eleverna tycker och inget annat. Samtliga frågor är besvarade av de 241 respondenterna vilket innebär att inget internt bortfall finns. Totalt innehåller enkäten 25 frågor (se bilaga 1) varav de tre första behandlar grundinformation om kön, årskurs och gymnasieprogram. Nedan redovisas de, för mig, viktigaste resultaten.

Medelvärdet som presenteras har räknats fram genom att de olika svarsalternativen har tilldelats ett variabelvärde enligt följande:

- Stämmer mycket bra = 1
- Stämmer ganska bra = 2
- Stämmer varken bra eller dåligt = 3
- Stämmer ganska dåligt = 4
- Stämmer mycket dåligt = 5

Medelvärdet har sedan räknats fram genom att varje variabelvärde multiplicerats med dess frekvens och sedan har summan delats med det totala antalet enheter. Enkelt förklarar innebär det att om medelvärdet är 1 har samtliga elever svarat att det stämmer mycket bra och om medelvärdet är 5 har samtliga elever svarat att det stämmer mycket dåligt. Medelvärdet ger ett överskådligt mått för att bedöma om frågan fått ett bra eller mindre bra betyg. Medelvärdet kan också användas för att jämföra de olika frågornas resultat.

Tabellerna som visas är hämtade från den webbaserade rapport som skapats i dataprogrammet Artologik Query & Report. För att kunna infoga dem i mitt worddokument har jag fått göra några smärre redigeringar.

6.1 Värdegrunden – människan

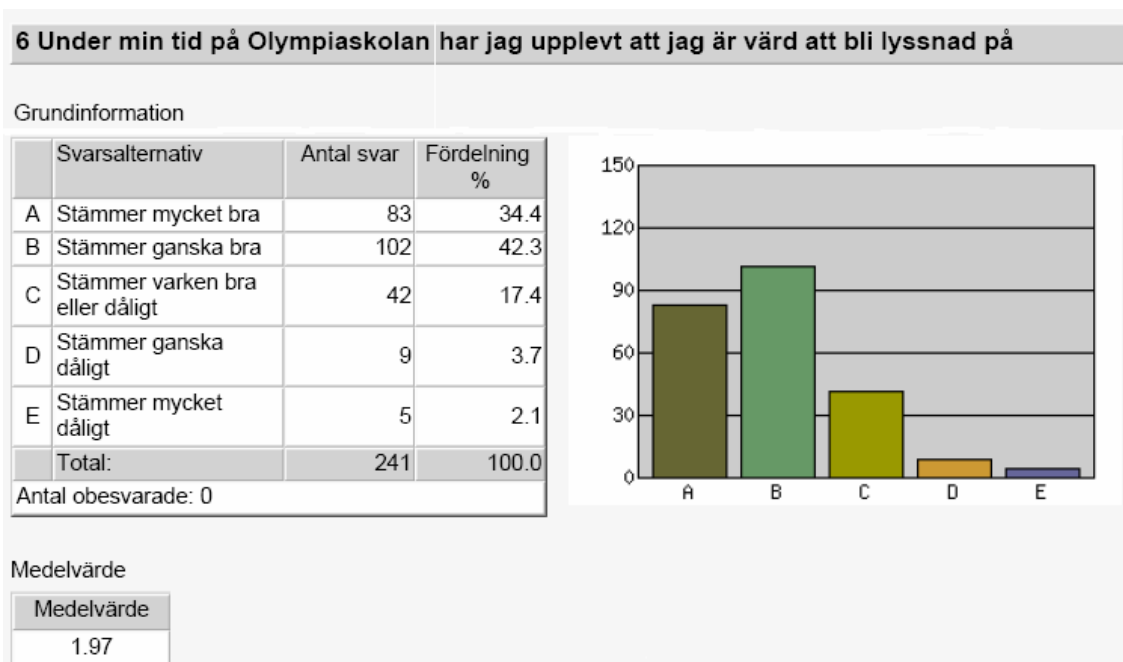
Fem stycken frågor, nummer 4–8, utgår från värdegrunden – människan.

På frågan om eleverna sökte till Olympiaskolan för att de lockades av skolans fokus på demokrati har endast 24 elever (10 %) svarat att det stämmer mycket bra medan 70 elever (29 %) har svarat att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 2,93.

Om eleverna har känt att de blivit respekterade för den de är under sin tid på Olympiaskolan ansåg 140 elever (58,1 %) att det stämmer mycket bra och 67 elever (27,8 %) att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 1,61.

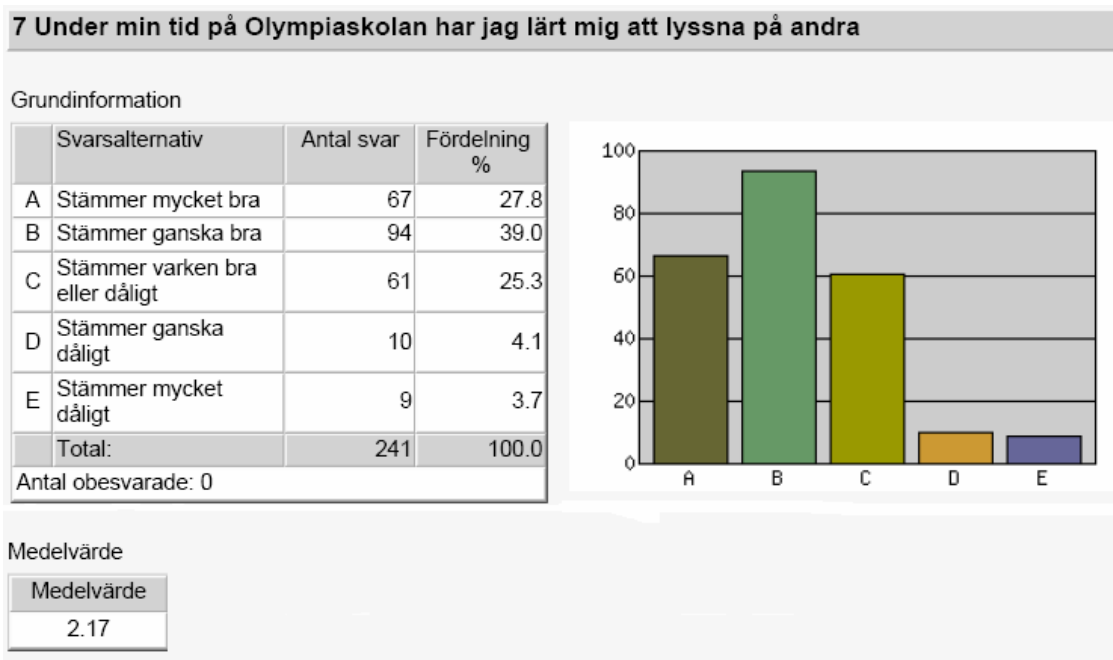
Majoriteten av eleverna ansåg att de har upplevt att de är värda att bli lyssnade på, 83 elever (34,4 %) har svarat att det stämmer mycket bra och 102 elever (42,3 %) har svarat att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 1,97. Se tabell 6.1 nedan.

Tabell 6.1



Om eleverna har lärt sig att lyssna på andra får ett något lägre betyg än frågan ovan. 67 elever (27,8 %) har svarat stämmer mycket bra och 94 elever (39 %) har svarat stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 2,17. Se tabell 6.2 nedan.

Tabell 6.2



På frågan om tiden på Olympiaskolan har hjälpt eleverna att förstå vad den demokratiska processen innebär har 36 elever (14,9 %) svarat stämmer mycket bra och 69 elever (28,6 %) svarat stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 2,71.

6.2 Påverkansmöjligheter – engagemang

Sex stycken frågor, nummer 9–14, handlar om påverkansmöjligheter – engagemang.

Om eleverna tycker att klassrådet är ett bra tillfälle att föra fram sin åsikt ansåg endast 33 elever (13,7 %) att det stämmer mycket bra medan 67 elever (27,8 %) ansåg att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 2,83.

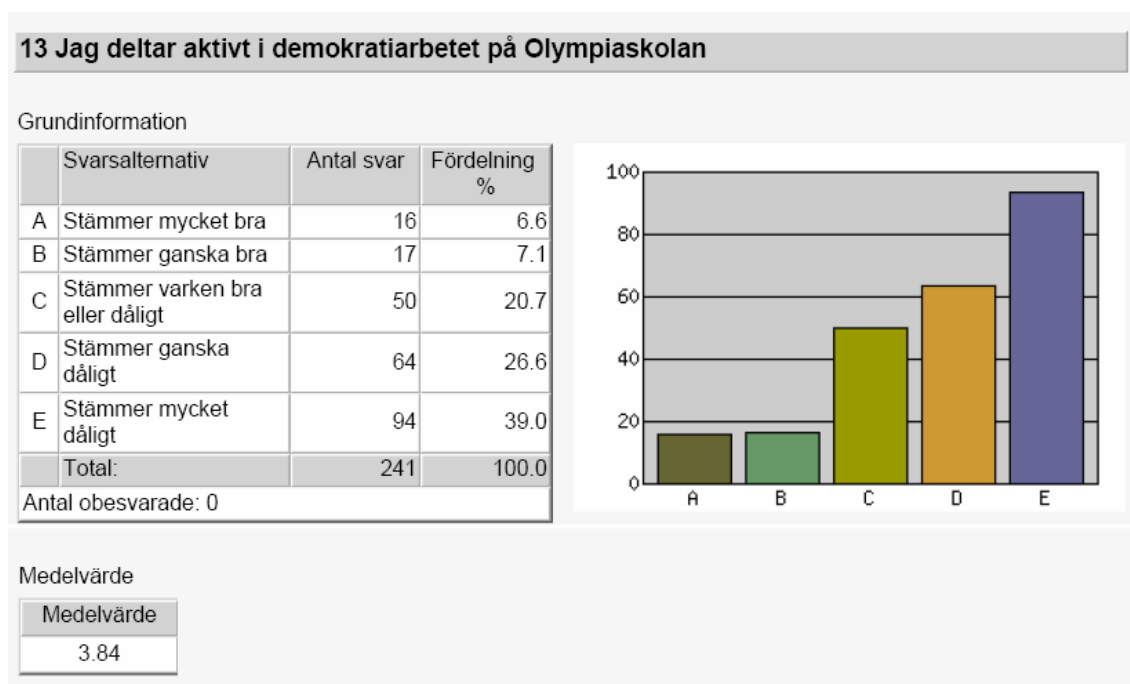
På frågan om eleverna vet vilka beslut som fattas i skolans styrelse svarade endast 17 elever (7,1 %) att det stämmer mycket bra och 38 elever (15,8 %) att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 3,45.

Så många som 186 elever (77,2 %) har svarat att det är en elev som är ordförande i skolans styrelse. Nio elever (3,7 %) har svarat lärare, 41 elever (17 %) har svarat rektor medan 5 elever (2,1 %) har svarat annan personal på frågan om vem som är ordförande i skolans styrelse.

På frågan om eleverna vet vilka beslut som fattas i elevrådet svarade endast 21 elever (8,7 %) att det stämmer mycket bra och 52 elever (21,6 %) att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 3,26.

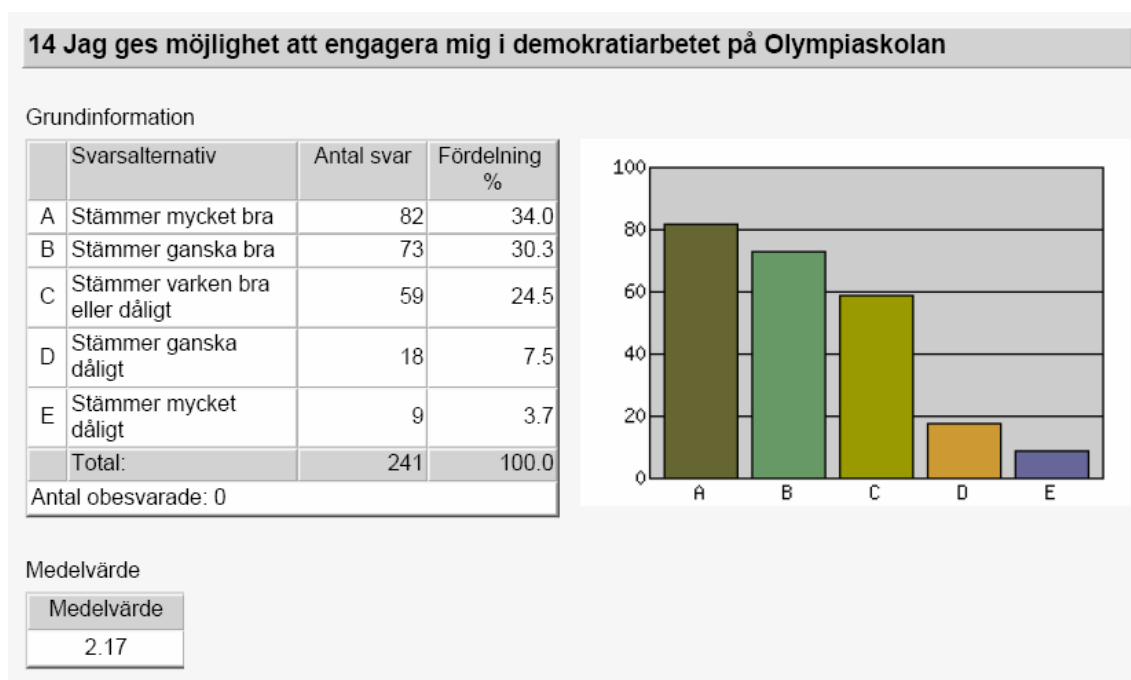
Om eleverna deltar aktivt i demokratiarbetet på Olympiaskolan har bara 16 elever (6,6 %) svarat att det stämmer mycket bra och 17 elever (7,1 %) svarat att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 3,84. Se tabell 6.3 nedan.

Tabell 6.3



På frågan om eleverna ges möjlighet att engagera sig i demokratiarbetet på skolan har 82 elever (34 %) svarat att det stämmer mycket bra och 73 elever (30,3 %) svarat att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 2,17. Se tabell 6.4 nedan.

Tabell 6.4



6.3 Arbetsmiljö – klassrumsmiljö

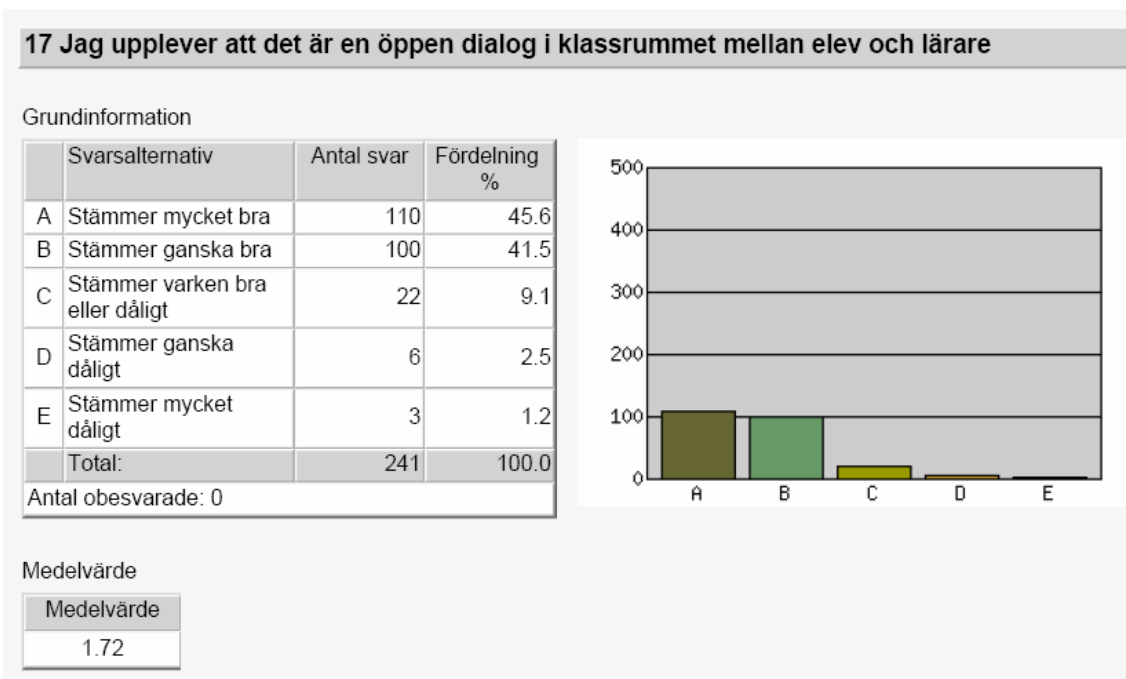
Fyra stycken frågor, nummer 15–18, speglar arbetsmiljö – klassrumsmiljö.

Om eleverna upplever att det är ett givande arbetsklimat på skolan svarade 73 elever (30,3 %) att det stämmer mycket bra och 119 elever (49,4 %) att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 1,98.

På frågan om eleverna kan påverka den fysiska och psykosociala miljön på skolan har 33 elever (13,7 %) svarat att det stämmer mycket bra och 81 elever (33,6 %) att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 2,59.

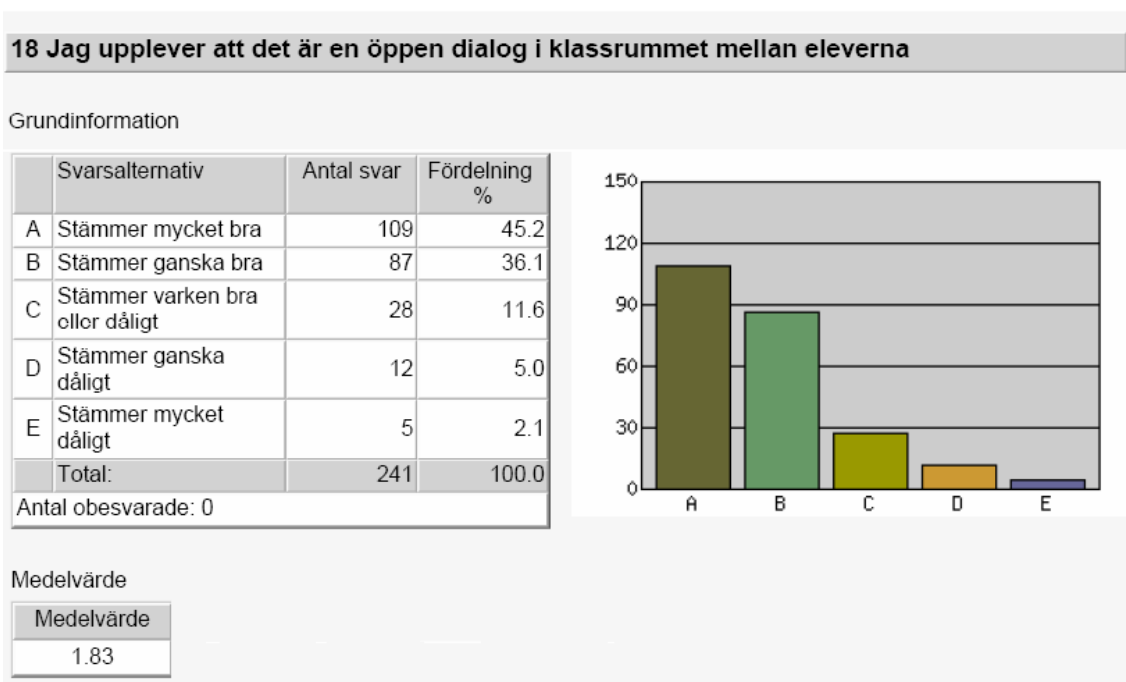
Om eleverna upplever att det är en öppen dialog i klassrummet mellan elev och lärare svarade 110 elever (45,6 %) att det stämmer mycket bra och 100 elever (41,6 %) att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 1,72. Se tabell 6.5 nedan.

Tabell 6.5



Om eleverna upplever att det är en öppen dialog i klassrummet mellan eleverna svarade 109 elever (45,2 %) att det stämmer mycket bra och 87 elever (36,1 %) att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 1,83. Se tabell 6.6 nedan.

Tabell 6.6



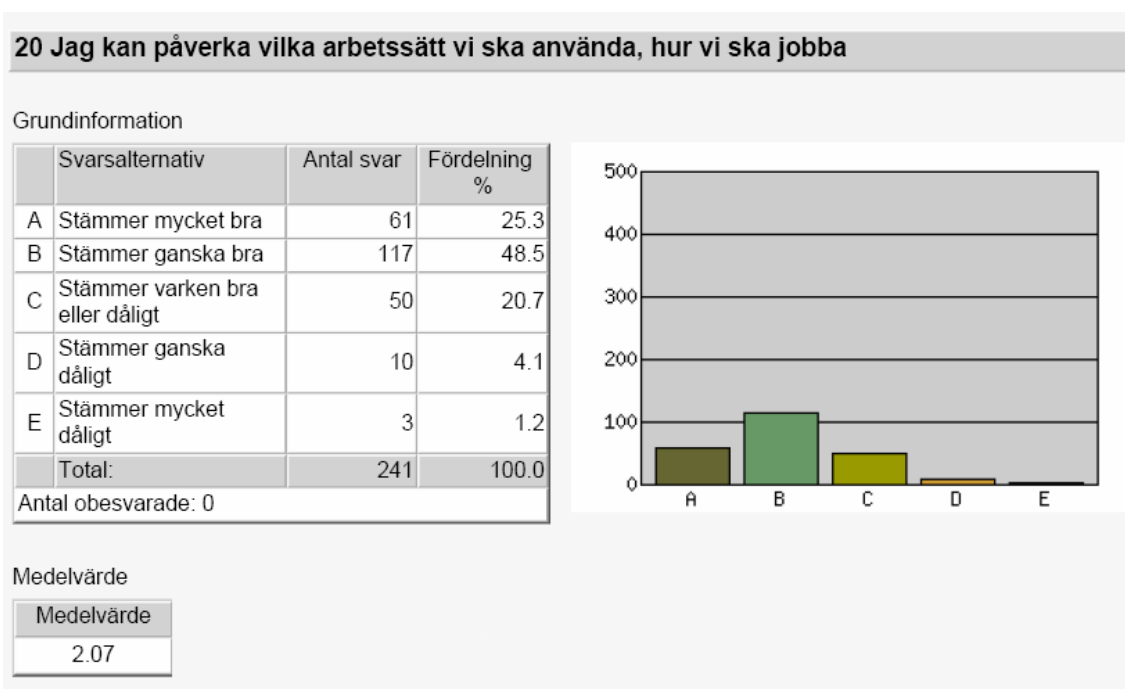
6.4 Kunskapsutveckling – lärande

Sju stycken frågor, nummer 19–25, handlar om kunskapsutveckling – lärande.

På frågan om eleverna kan påverka innehållet i en kurs, vad de ska arbeta med svarade 48 elever (19,9 %) att det stämmer mycket bra medan 115 elever (47,7 %) svarade att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 2,24.

På frågan om eleverna kan påverka vilka arbetssätt de ska använda, hur de ska jobba svarade 61 elever (25,3 %) att det stämmer mycket bra medan 117 elever (48,5 %) svarade att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 2,07. Se tabell 6.7 nedan.

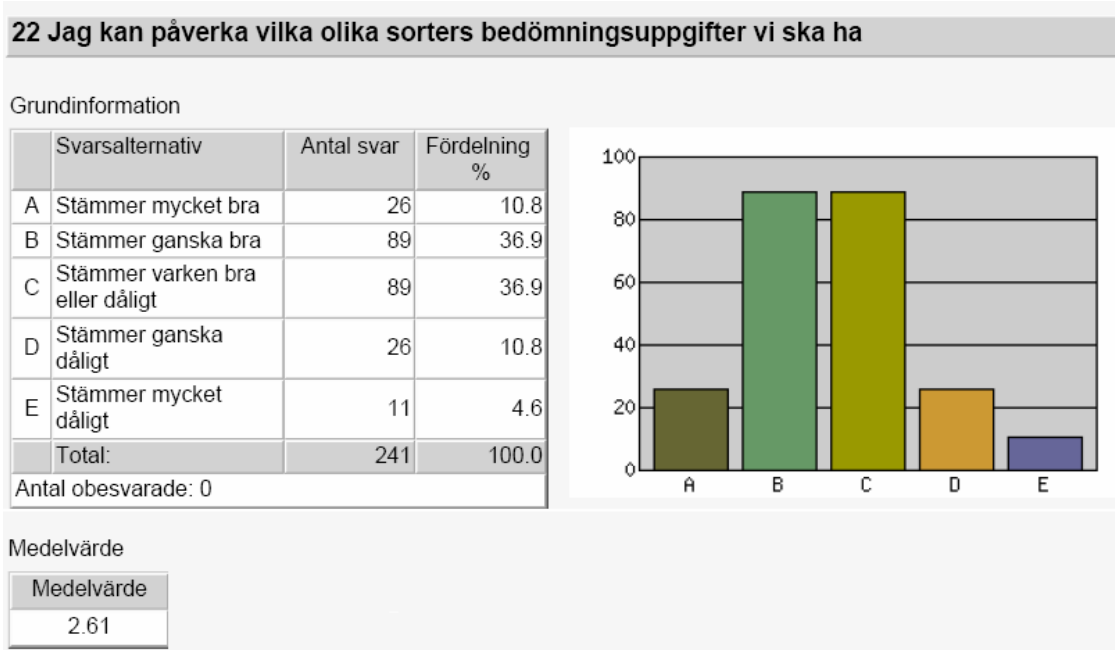
Tabell 6.7



Om det ges möjlighet att använda det arbetssätt som är bäst för eleven svarade 43 elever (17,8 %) att det stämmer mycket bra medan 121 elever (50,2 %) svarade att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 2,28.

På frågan om eleverna kan påverka vilka olika sorters bedömningsuppgifter de ska ha svarade 26 elever (10,8 %) att det stämmer mycket bra medan 89 elever (36,9 %) svarade att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 2,61. Se tabell 6.8 nedan.

Tabell 6.8

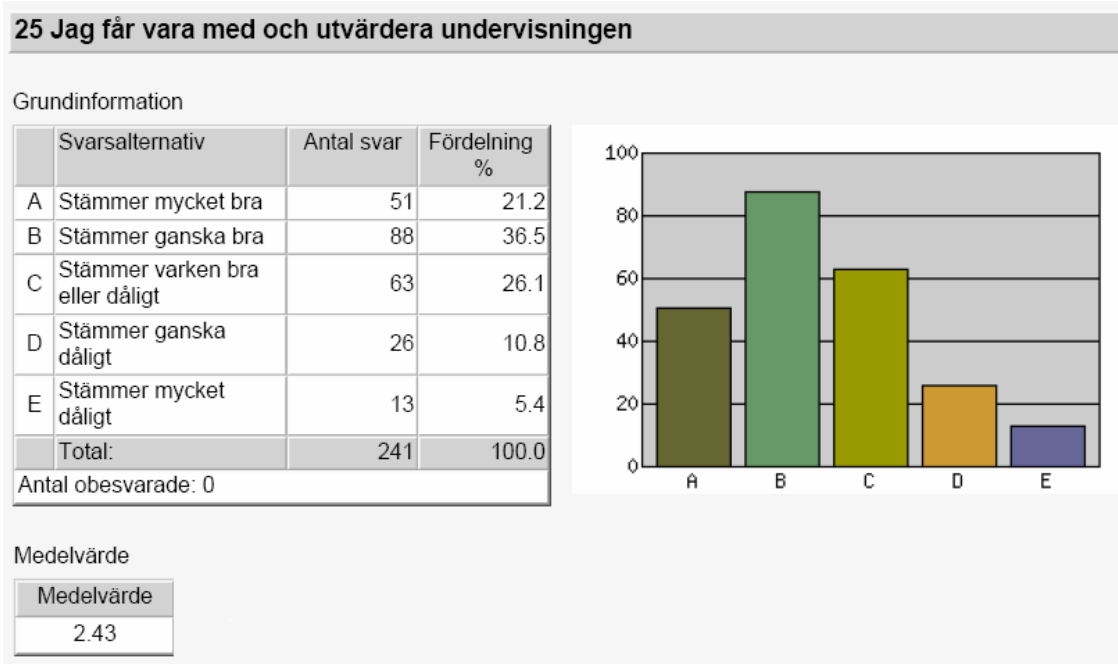


Om eleverna kan påverka hur många bedömningsuppgifter de ska ha svarade endast 14 elever (5,8 %) att det stämmer mycket bra medan 60 elever (24,9 %) svarade att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 3,01.

På frågan om eleverna kan påverka när de ska göra bedömningsuppgifterna svarade 34 elever (14,1 %) att det stämmer mycket bra medan 97 elever (40,2 %) svarade att det stämmer ganska bra. Medelvärde för frågan är 2,50.

På frågan om eleverna får vara med och utvärdera undervisningen svarade 51 elever (21,2 %) att det stämmer mycket bra medan 88 elever (36,5 %) svarade att det stämmer ganska bra. Medelvärdet för frågan är 2,43. Se tabell 6.9 nedan.

Tabell 6.9



7 ANALYS AV RESULTAT

7.1 Bortfallet

Det som till stor del upptagit mina tankar under arbetets gång är hur jag ska kunna analysera och uttala mig om resultatet när bortfallet är så stort. Som jag tidigare nämnt är det endast 32 procent av de tillfrågade eleverna som valt att besvara enkäten. Det man kan fundera på är varför så få valt att delta i undersökningen. Jag skulle kunna nöja mig med att konstatera att det nog är så, som en av rektorerna sa, att eleverna är trötta på att svara på enkäter. Men när jag funderar vidare slås jag av tanken att det kanske finns andra anledningar till att 68 procent av eleverna valt att inte besvara min enkät.

Om jag väljer att inta en pessimistisk hållning till svarsfrekvensen kan jag tolka det som att de som inte svarat inte heller tycker att det är någon idé att svara. De kanske anser att det inte råder demokrati på skolan och att det inte är lönt att tycka något för det leder ändå inte till någon förändring. Om man leker med tanken att de 513 elever som inte besvarat enkäten genomgående skulle valt svarsalternativen stämmer varken bra eller dåligt, stämmer ganska dåligt eller stämmer mycket dåligt skulle resultatet pekat starkt i riktning för att det inte råder demokrati på skolan.

Om jag däremot väljer att inta en optimistisk hållning till svarsfrekvensen kan jag tolka det som att de som inte svarat är nöjda med sin tillvaro på skolan. De kanske tycker att det råder demokrati och att det är onödigt att bekräfta detta genom att besvara en enkät. Om man då istället leker med tanken att de 513 elever som inte besvarat enkäten genomgående skulle valt svarsalternativen stämmer mycket bra eller stämmer ganska bra skulle resultatet pekat starkt för att det råder demokrati på skolan.

Jag vet inte om någon av mina analyser ovan är riktiga och därför väljer jag att inta en försiktig hållning till att dra slutsatser av detta material. Den som har större kännedom om den tillfrågade gruppen och om andra tidigare undersökningar vågar kanske dra andra slutsatser. Jag väljer därför att endast analysera vad de 241 svarande tycker. Jag ber därför läsarna att påminna sig om detta när ni tar del av min analys. Allt jag skriver och tycker jämför jag med de 241 elever som svarat och inte med de 754 tillfrågade.

7.2 Värdegrunden – människan

Tron att eleverna söker till Olympiaskolan för att de lockas av skolans fokus på demokrati bekräftas inte av undersökningen. Medelvärde för frågan är 2,93 vilket jag tolkar som en likgiltig inställning. Enligt min tidigare uppfattning är svaret lite förvånande. Jag, och flera med mig, tror att på Olympiaskolan går de elever som är intresserade av demokratiarbete. Jag hade förväntat mig ett annat resultat, och bättre medelvärde, på frågan.

Att bli respekterad för den man är är en av värdegrundens kärphästar. Enligt de svarande känner flertalet att de blir respekterade för den de är. Mer än hälften har svarat att det stämmer mycket bra och drygt en fjärdedel har svarat att det stämmer ganska bra. Svaret bekräftar det jag hade förväntat mig.

Det är fler som ger ett positivt omdöme på frågan om de har upplevt att de är värda att bli lyssnade på än på frågan om de har lärt sig att lyssna på andra. (Se tabell 6.1, s 23 och tabell 6.2, s 24). Skillnaden är inte stor men ändå intressant att fundera över. Att lära sig att lyssna på andra tycker jag är lika viktigt som att uppleva att man själv är värd att bli lyssnad på. Om eleverna tränas mer i att andra skall lyssna på dem än i att de skall lyssna på andra tycker jag inte att det speglar ett demokratiskt synsätt. Resultaten behöver dock inte ha någon utmärkande betydelse utan visar kanske bara den normala verklighet vi lever i. Svaren är inte förvånande men jag hade trott att de skulle vara mer likvärdiga.

7.3 Påverkansmöjligheter – engagemang

Denna grupp av frågor får det sämsta betyget av alla om man bortser från frågan om vem som är ordförande i skolans styrelse (men att diskutera medelvärde för den frågan finner jag orelevant då det inte går att jämföra med de övriga frågornas svarsalternativ). Det är 186 elever som svarat att det är en elev som är ordförande medan 41 elever fortfarande tror att det, som det var tidigare, är en rektor som är ordförande. Jag ställde frågan främst för ordförandes skull som ville se om de lyckats nå ut med informationen att det nu var en elev som var ordförande. Enligt min uppfattning borde alla ha vetat vem som är ordförande. Varför de inte vet det tror jag beror på dålig kommunikation mellan styrelsen och eleverna på skolan. Även flera andra frågor inom detta intresseområde pekar på samma orsak. Sedan vet jag inte vems felet är, om det är

styrelsen som är dåliga på att nå ut med information eller om det är eleverna som är ointresserade av att ta del av informationen.

Svaren på frågorna om eleverna vet vilka beslut som fattas i skolans styrelse och i elevrådet vittnar om det som jag diskuterar ovan. Båda frågorna får, för mig, dåliga betyg. Jag är inte förvånad då idén till undersökningen föddes när jag läste en artikel om skolan med rubriken "Eleverna bestämmer". Jag började då fundera på om det verkligen är så att alla, eller i alla fall flertalet, elever på skolan känner att de bestämmer. Jag var tveksam till om det var så att styrelsens arbete genomsyrade hela skolan och att alla elever kände sig delaktiga i de beslut som tas. Nyckelpersonerna som jag pratade med innan undersökningen vittnade också om att det som de ansåg att de måste bli bättre på är att återkoppla besluten till samtliga elever.

Det är också beklämmande att frågan om eleverna tycker att klassrådet är ett bra tillfälle att föra fram sin åsikt får ett så pass dåligt medelvärde som 2,83. Klassråden är ju på något sätt grunden för demokratiarbetet på en skola, att alla ges möjlighet att föra fram sin åsikt. En anledning till att jag hade med frågan var att jag via ordföranden i elevrådet fått veta att alla klasser inte ens har klassråd och att det återkommande projektet för alla elevråd varit att arbeta med att få igång klassråden bättre. Enligt min förförståelse är det inte ett förvånande resultat. Kanske avspeglar sig här resultatet från frågan som jag inledde med, om eleverna sökte till Olympiaskolan för att de lockades av skolans fokus på demokrati. Många elever kanske har sökt till skolan för att studera ett speciellt program med en särskild inriktning och att avsätta tid på klassråd anser de bara vara slöseri med tid. De eleverna ser kanske lärandet och demokratiarbetet som två från varandra skilda delar.

Av de svarande är det väldigt få som anser att de deltar aktivt i demokratiarbetet på skolan medan åtskilligt fler anser att de ges möjlighet att engagera sig i demokratiarbetet (se tabell 6.3, s 25 och tabell 6.4, s 26). De 16 elever som svarat att det stämmer mycket bra på frågan om de deltar aktivt är kanske ledamöter i skolans styrelse och i elevrådsstyrelsen. Resultaten speglar det som jag hade förväntat mig. För de flesta människor, både i skolan och i övriga samhället, räcker vetskapen att möjligheten finns att engagera sig men sedan är det inte så viktigt att de själva deltar aktivt (det finns det ju andra som gör så bra). Att eleverna anser att de ges möjlighet att engagera sig i

demokratiarbetet vittnar om att de vet att det pågår ett demokratiarbete och att det budskapet är förankrat hos eleverna. När jag pratade med ordförande i skolans styrelse sammanfattade hon det hela med uttalandet: "Ingen måste engagera sig men alla kan". Med den inställningen säger man att alla har förmågan men att ingen ska känna sig tvingad och det tycker jag är en bra grundförutsättning för att känna delaktighet.

7.4 Arbetsmiljö – klassrumsmiljö

Överlag upplever de flesta eleverna att det är en öppen dialog i klassrummet mellan elev och lärare samt mellan eleverna själva (se tabell 6.5 och 6.6, s 27). En öppen dialog tycker jag vittnar om ett positivt arbetsklimat. Om man har en öppen dialog förutsätter jag att man är öppen för allas åsikter, argument och olikheter. När jag funderar vidare behöver inte en öppen dialog i klassrummet betyda att man får vara med och bestämma och påverka. För någon kan det betyda att det är allmänt trevligt, lugnt, att ingen skriker eller svär etc. Om eleverna har svarat utifrån min senaste beskrivning vet inte jag men eftersom frågorna om kunskapsutveckling – lärande får ett sämre betyg än dessa två frågor kan man ha det i åtanke när man tar del av de resultaten. En öppen dialog handlar kanske mer om en allmän känsla? När jag försöker analysera resultaten märker jag själv hur annorlunda jag ser på vissa frågor nu i efterhand jämfört med när jag skapade dem. Det man kan fundera vidare över är varför frågan om en öppen dialog mellan elev och lärare får ett lite bättre betyg än frågan om en öppen dialog mellan eleverna. Jag trodde att resultaten skulle varit tvärtom, att eleverna skulle tycka att det var en öppen dialog dem sinsemellan men att det inte var det med läraren. Vittnar resultaten kanske om att lärare och elever möts på lika villkor i klassrummet?

7.5 Kunskapsutveckling – lärande

Frågorna i denna grupp speglar kursinnehåll, arbetssätt, bedömningsuppgifter och utvärdering av undervisningen. Detta är frågor som jag ibland tycker är svåra och som jag själv arbetar med tillsammans med mina elever. Ibland upplever jag att det inte fungerar särskilt bra för mig och mina elever. (Jag jobbar inte på den aktuella skolan). Nu hade jag stora förhoppningar om att få ta del av positiva resultat som jag sedan själv skulle ha glädje av. Jag hade trott att resultaten skulle vara bättre, att medelvärdet skulle ligga mellan ett och två, men mina förhoppningar infriades inte. Medelvärdena för de sju frågorna ligger mellan 2,07 och 3,01 där frågan om eleverna kan påverka vilka arbetssätt de ska använda får betyget 2,07 (se tabell 6.7, s 28) och frågan om eleverna

kan påverka hur många bedömningsuppgifter de ska ha får betyget 3,01. De tre frågorna om bedömningsuppgifter får överlag de sämsta betygen inom gruppen. Om eleverna kan påverka vilka olika sorters bedömningsuppgifter de ska ha får medelvärdet 2,61 (se tabell 6.8, s 29) och om eleverna kan påverka när de ska göra bedömningsuppgifterna får medelvärdet 2,50. Vad vittnar då dessa resultat om? Inget går att säga säkert men att döma av de som svarat tolkar jag det som att lärarna fortfarande anser att bedömningsuppgifterna bestämmer lärarna över. Att låta eleverna få vara med och bestämma över kursinnehåll och arbetssätt är inte så jobbigt för läraren men om eleverna skall vara med och bestämma över bedömningsuppgifterna krävs, enligt min uppfattning, lite mer. Om vi tittar på frågan om eleverna kan påverka hur många bedömningsuppgifter de ska ha anser jag att det är en av de mest grundläggande sakerna att låta eleverna få bestämma över. Redan vid kursgenomgången bör man kunna vara överens om antalet bedömningsuppgifter. Enligt mina förkunskaper är jag inte förvånad över resultatet men jag hade hoppats på ett bättre resultat på denna skolan. Som jag upplever det, generellt i skolans värld, har det hänt mycket under den senaste tiden vad det gäller olika arbetssätt men när det kommer till bedömningsuppgifterna (som oftast är skriftliga prov) fortsätter man som tidigare.

Att eleverna får vara med och utvärdera undervisningen kan tyckas självklart men ändå är det bara drygt hälften som svarat att det stämmer mycket bra eller stämmer ganska bra (se tabell 6.9, s 27). Nu i efterhand kan jag tycka att jag istället borde haft med frågan om eleverna upplever att lärarna tar hänsyn till de åsikter som framkommer vid utvärderingen. Det är ju egentligen det som är intressant, att utvärderingen leder till något och inte bara det att den genomförs.

8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

8.1 Sammanfattning

Av det låga svarsantalet kan man inte generalisera och dra några slutsatser om vad samtliga elever tycker. Som jag tidigare påpekat speglar rapporten vad de 241 svarande tycker och inget annat. Syftet med arbetet var att undersöka om och i vilken grad eleverna upplever demokrati på en gymnasieskola och de 241 eleverna har gett sin syn på undersökningens syfte och frågeställningar.

Utifrån de 241 svarandes åsikter kan jag konstatera att de upplever demokrati i olika grad för olika frågor. Jag kan inte generellt säga att det är bra eller att det är dåligt utan det visar på demokrati på olika nivåer. Att jobba med demokrati i klassrummet är inte samma sak som att jobba med skolans övergripande demokratifrågor. Av de svarande har vi fått veta att de, överlag, inte sökt till Olympiaskolan för att de lockades av skolans fokus på demokrati. Flertalet av de svarande känner att de blivit respekterade för den de är under sin tid på skolan, att de upplevt att de är värda att bli lyssnade på och att de lärt sig att lyssna på andra. De svarande tycker inte att klassrådet är ett särskilt bra tillfälle att föra fram sin åsikt i och de vet inte precis vilka beslut som fattas i skolans styrelse eller i elevrådet. Några få av de svarande deltar aktivt i demokratiarbetet men flertalet anser att de ges möjlighet att engagera sig. Överlag anser de svarande att det är ett givande arbetsklimat på skolan och att det råder en öppen dialog i klassrummet mellan elev och lärare och eleverna sinsemellan. Flertalet av de svarande upplever att de kan påverka vad de skall jobba med och hur de skall jobba. Att påverka bedömninguppgifternas antal, vilka olika sorters bedömningsuppgifter man skall ha och när de skall genomföras anser de svarande inte att de kan påverka i lika stor grad.

8.2 Diskussion

Anledningen till att jag valde att skicka enkäten till samtliga elever var att det står i styrdokumentet att demokrati är allas ansvar. I Lpf 94 (Läraryrket, 2004) går det att läsa att de demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. I Olympiaskolans lokala arbetsplan (Helsingborg Stad, 2004-2007) skrivs det att alla är ständigt engagerade i värdegrundsarbetet, att alla skall uppleva att det är meningsfullt att engagera sig i skolans demokratiska processer och att

varje elev skall ges inflytande över lärandet. I flera av styrdokumenterna talas det alltså om alla och därför kändes det rätt för mig att försöka vända mig till alla. Tack vare dataprogrammet Artologik Query & Report fick jag möjlighet att realisera mina önskningar.

Givetvis förväntade jag mig inte att alla elever skulle svara men jag resonerade som så att desto fler som fick möjligheten desto fler kunde förväntas svara. Enligt Trost (1994) får man räkna med svarsfrekvenser på mellan 50 och 75 procent i många enkätundersökningar och om jag hade lyckats erhålla 75 procent svaranden hade jag kunnat dra större slutsatser av materialet.

Även om jag fick en låg svarsfrekvens anser jag att den valda metoden var den rätta för att kunna nå ut till alla. Jag hade aldrig kunnat nå så många under så kort tid genom exempelvis gruppintervjuer. Jag hade ensam heller inte haft möjlighet att sammanställa ett så pass stort material om jag exempelvis använt mig av enkäter i pappersform. Jag försökte nå eleverna genom att informera via olika kommunikationsvägar såsom mejl, interntv, veckobrev, planscher och påminnelse. Ett par saker, inser jag nu i efterhand, att jag skulle ha kunnat göra bättre. Jag skulle ha kunnat låta enkäten finnas tillgänglig under ännu längre tid än de 17 dagar som jag valde. Jag skulle också ha kunnat skicka ytterligare en påminnelse. Enligt Ejlertsson (1996) brukar man betrakta två påminnelser som tämligen optimalt vid postenkäter. Författaren anser att vid andra påminnelsen har man fortfarande god effekt beträffande deltagande, samtidigt som de etiska övervägandena – att fortsätta bearbeta personer som inte skickat in – knappast gör, att man avhåller sig från andra påminnelsen. Att skicka mer än två påminnelser kan däremot börja ifrågasättas ur etisk synpunkt, speciellt som effekten vanligen är väldigt liten.

Även om jag inte har fått svar från alla (vilket även jag inser är en utopi) har jag ändå fått svar på mina frågeställningar. Huvudsyftet med undersökningen var att undersöka om och i vilken grad eleverna upplever demokrati på en gymnasieskola. Samtliga elever har inte svarat men 241 kompetenta ungdomar har förmedlat sin åsikt och jag, som nybliven lärare, kan ha nytta av den informationen i mitt dagliga arbete. Som jag nämnde i inledningen tycker jag det är självklart att arbeta tillsammans med eleverna utifrån ett demokratiskt synsätt men jag har upptäckt att det ibland är svårt. Under min

sista termin på Lärarutbildningen har jag samtidigt arbetat deltid på en gymnasieskola och försökt förverkliga mina tankar om att jobba med elevdemokrati. Jag har inte deltagit i något övergripande arbete utan har jobbat med elevinflytande i klassrummet. Resultaten från min undersökning stärker mig i tron om att det är viktigt att jobba med demokrati. Nu har jag fått en inblick i vad andra, som jobbat med demokrati länge, tycker. Med resultaten från min undersökning i bagaget vill jag kämpa vidare på min inslagna väg.

Flera gånger under utbildningen har jag frågat mig hur jag ska lyckas att knyta ihop teori och praktik. Ibland har jag frågat mig varför vi sitter och diskuterar teorier när det är helt andra problem som väntar ”ute i verkligheten”. En sak som detta arbete bidragit till är att jag förstått att jag kan ha nytta av teorier. Jag tycker att John Deweys tankar direkt kan hänföras till dagens läroplaner och direktiv om elevinflytande. Bland annat menade Dewey (Maltén, 2003) att eleven har rätt att bli bemött som medmänniska, med respekt och lyhördhet för sina potentiella möjligheter. Dewey hade en demokratisk samhällssyn och menade att skolan bör fungera som ett samhälle i miniatyr. Samhället och skolan ska se till varje individs förmåga och möjligheter. Dewey företrakade delaktighet och jämställdhet och han ansåg att lärare och elev skulle vara jämbördiga parter.

Elever och personal på Olympiaskolan kan förhoppningsvis också ha glädje av arbetet. Det är fritt för dem att tolka resultaten utifrån sina kunskaper och de gör säkert andra analyser än vad jag gjort. Att det råder demokrati på många olika nivåer på skolan kan vi vara överens om. Det undersökningen vittnar om och som Fridolf och Rydberg (2002) poängterar är att skoldemokrati handlar om grad av elevinflytande, inte om det finns eller inte finns. Det jag tycker att elever och personal skall försöka jobba mer med, om man nu tror att resultatet speglar verkligheten, är klassråden samt kommunikationen mellan skolans styrelse och samtliga elever samt mellan elevrådet och eleverna. Enligt Danell m fl (1999) har klassråd och elevråd stor betydelse för elevinflytandet i skolan. Författarna menar att framförallt bör vikten läggas på klassråden eftersom det är där eleverna har de största möjligheterna till att driva igenom eventuella förändringar. Även Korpela (2004) anser att väl fungerande klassråd och elevråd är en förutsättning på skolorna för att arbetet med elevinflytande skall fungera. Att klassråden inte fungerar kan vittna om ett ointresse för att engagera sig i demokratiarbetet. Om flertalet av

eleverna tycker att demokratiarbetet inte är något för dem utan bara för några få i skolans styrelse och i elevrådet kan det utvecklas till en ”vi-och-dem-känsla” vilket eventuellt kan leda till att man tappar tron på demokratin.

Avslutningsvis vill jag att poängtera att vetskapen om att det finns möjlighet att engagera sig är nog det viktigaste av allt. Därför avslutar jag med att citera styrelsens ordförande; ”Ingen måste engagera sig men alla kan”.

9 FORTSATT FORSKNING

Om elever och personal på Olympiaskolan vill kan de använda enkätunderlaget för årlig kvalitetssäkring av sitt viktiga demokratiarbete. De kan använda de befintliga frågorna samt ta bort mindre bra frågor och lägga till nya relevanta frågor.

Den som vill kan (om man behärskar Excel) göra sambandsanalyser och analysera frågorna utifrån urvalsvariablerna kön, årskurs och gymnasieprogram. Svarar tjejer och killar olika? Svarar man olika beroende på vilken årskurs man går i? Skiljer sig svaren åt mellan elever som går på samhällsvetenskapliga programmet och elever som går på naturvetenskapliga programmet?

Ett förslag är att låta samma elever svara på samma frågor under tre år i rad. Genom att följa eleverna under tre år finns möjligheten att försöka analysera elevernas utveckling. Är det så att intresset för och kunskaperna om demokrati ökar för varje år eleverna går på Olympiaskolan har man kanske lyckats med sitt arbete. Är det så att det minskar bör man kanske ställa sig frågan om man misslyckats med demokratiarbetet.

Man skulle kunna göra intervjuer med nyckelpersoner både före och efter enkätundersökningen och diskutera med dem om hur de ser på de svar som resultatet visar. Först redogör man för hur nyckelpersonerna sagt att det fungerar, sedan kartlägger man och återknyter till nyckelpersonerna om hur verkligheten ser ut. Varför ser det ut som det gör och hur tänker ni gå vidare med det?

Man skulle också kunna göra djupintervjuer med ett antal elever efter att man sammanställt enkätresultaten. Ett tillvägagångssätt kan vara att ha med en fråga i enkäten om eleven skulle kunna tänka sig att ställa upp på en intervju. I så fall får man be eleven ange sitt namn och klass för att ha möjlighet att kontakta henne eller honom senare.

För att få ett högre svarsantal skulle man kunna låta hela klassen svara samtidigt under lektionstid. Enkätundersökningar bygger alltid på frivillighet och man kan aldrig tvinga någon att delta men om man gör det till en gemensam aktivitet tror jag att man kan höja svarsfrekvensen betydligt.

KÄLLFÖRTECKNING

- Andersson, B. (2001). *Visionärerna*. Jönköping: Brain Books AB.
- Danell, M, Klerfelt, A, Runnevad, K & Trodden, K (1999). *Inflytandets villkor - En rapport om 41 skolors arbete med elevinflytande*. Stockholm: Skolverket.
- Ejlertsson, G (1996). *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejvegård, R (1993). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Fridolf, M & Rydberg, G (2002). *Demokrati i skola och samhälle*. Solna: Ekelunds förlag.
- Jacobsen, B, Christiansen, I & Sand Jespersen, C (2004). *Möt eleven. Lärares väg till demokrati i klassen*. Lund: Studentlitteratur.
- Korpela, M (2004). *Elevinflytande i praktiken. Så här kan man göra!* Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Läraryrket (2004). *Lärares handbok*. Stockholm: ArtoDito.
- Maltén, A. (2003). *Att undervisa – en mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur.
- Selberg, G (2001). *Främja elevers lärande genom elevinflytande*. Lund: Studentlitteratur.
- Svenska Akademien (2006). *Svenska akademiens ordlista*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Trost, J (1994). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Zackari, G & Modigh, F (2002). *Värdegrundsboken – Om samtal för demokrati i skolan*. Stockholm: Regeringskansliet.

Artiklar/Broschyrer

- Bildningsnämnden (2006). *Bildningsnämnden 2003 – 2006. Eleverna bestämmer*. Helsingborg: Helsingborg Stad/Bildningsnämnden
- Bildningsnämnden (2004). *Handlingsprogram för skola i Helsingborg*. Helsingborg: Helsingborg Stad/Bildningsnämnden.

Nätreferens

Helsingborg Stad. *Arbetsplan för Olympiaskolan 2004-2007.*

<http://www.helsingborg.se/templates/StandardPage.aspx?id=11714&print=true>

2006-09-26

Vetenskapsrådet. (2006). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

2006-11-22

Bilaga 1 Enkätfrågor

1. Jag är
 - Tjej
 - Kille

2. Jag går i årskurs
 - 1
 - 2
 - 3

3. Jag studerar på
 - SP
 - NV

4. Jag sökte till Olympiaskolan för att jag lockades av skolans fokus på demokratifrågor
 - Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt

5. Under min tid på Olympiaskolan har jag känt att jag blivit respekterad för den jag är
 - Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt

6. Under min tid på Olympiaskolan har jag upplevt att jag är värd att bli lyssnad på
 - Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt

7. Under min tid på Olympiaskolan har jag lärt mig att lyssna på andra
 - Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt

8. Tiden på Olympiaskolan har hjälpt mig att förstå vad den demokratiska processen innebär

- Stämmer mycket bra
- Stämmer ganska bra
- Stämmer varken bra eller dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer mycket dåligt

9. Jag tycker att klassrådet är ett bra tillfälle att föra fram min åsikt

- Stämmer mycket bra
- Stämmer ganska bra
- Stämmer varken bra eller dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer mycket dåligt

10. Jag vet vilka beslut som fattas i skolans styrelse

- Stämmer mycket bra
- Stämmer ganska bra
- Stämmer varken bra eller dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer mycket dåligt

11. Ordförande i skolans styrelse är en

- Elev
- Lärare
- Rektor
- Annan personal
- Förälder

12. Jag vet vilka beslut som fattas i elevrådet

- Stämmer mycket bra
- Stämmer ganska bra
- Stämmer varken bra eller dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer mycket dåligt

13. Jag deltar aktivt i demokratiarbetet på Olympiaskolan

- Stämmer mycket bra
- Stämmer ganska bra
- Stämmer varken bra eller dåligt
- Stämmer ganska dåligt
- Stämmer mycket dåligt

14. Jag ges möjlighet att engagera mig i demokratiarbetet på Olympiaskolan
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
15. Jag upplever att det är ett givande arbetsklimat på Olympiaskolan
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
16. Jag kan påverka den fysiska och psykosociala miljön på Olympiaskolan
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
17. Jag upplever att det är en öppen dialog i klassrummet mellan elev och lärare
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
18. Jag upplever att det är en öppen dialog i klassrummet mellan eleverna
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
19. Jag kan påverka innehållet i en kurs, vad vi ska arbeta med
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
20. Jag kan påverka vilka arbetssätt vi ska använda, hur vi ska jobba
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt

21. Jag ges möjlighet att använda det arbetssätt som är bäst för mig
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
22. Jag kan påverka vilka olika sorters bedömningsuppgifter vi ska ha
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
23. Jag kan påverka hur många bedömningsuppgifter vi ska ha
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
24. Jag kan påverka när vi ska göra bedömningsuppgifterna
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt
25. Jag får vara med och utvärdera undervisningen
- Stämmer mycket bra
 - Stämmer ganska bra
 - Stämmer varken bra eller dåligt
 - Stämmer ganska dåligt
 - Stämmer mycket dåligt

Bilaga 2 Information till berörda, första tillfället

Mejl till samtliga elever på NV och SP

Ämne: Tyck till om demokratiarbetet på Olympiaskolan!

Hej!

Jag heter Catja Rinse och studerar sista terminen på Lärarhögskolan i Malmö. Som examensarbete har jag valt att skriva om elevdemokrati och då vill jag naturligtvis veta vad du som elev tycker. Under vecka 45 kommer du att få ett mejl med en tillhörande enkät. Min förhoppning är att du viker några minuter av din tid till att svara på enkäten (det är bara ett tjugotal frågor så det går snabbt). Samtidigt som du hjälper mig med mitt examensarbete bidrar du till att kvalitetssäkra Olympiaskolans viktiga demokratiarbete.

Med vänliga hälsningar
Catja Rinse

Mejl till lärare/rektorer /annan personal

Ämne: Examensarbete om elevdemokrati.

Hej!

Jag heter Catja Rinse och studerar sista terminen på Lärarhögskolan i Malmö. Som examensarbete (10 p) har jag valt att skriva om elevdemokrati. Arbetet är förankrat hos skolledningen och förhoppningsvis kan mitt arbete bidra till en kvalitetssäkring av Olympiaskolans viktiga demokratiarbete. Under vecka 45 kommer samtliga elever på SP och NV att få ett mejl med en tillhörande enkät. För att få så hög svarsfrekvens som möjligt vore det tacksamt om du som lärare kunde avsätta några minuter av lektionen och låta samtliga elever uppsöka datasalen och svara på enkäten samtidigt. Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar
Catja Rinse

Text till interntv:n (visas under de veckor enkäten är tillgänglig)

Ta chansen att tycka till om demokratiarbetet på Olympiaskolan!
Vik några minuter av din tid till att svara på enkäten om elevdemokrati!
Kolla din e-post så hittar du enkäten!

Veckobrev

Lärarstuderande Catja Rinse gör sitt examensarbete om elevdemokrati på vår skola. Under vecka 45 kommer samtliga elever på SP och NV att få ett mejl med tillhörande enkät. Catja uppmanar alla att svara på enkäten. Förutom att ni hjälper henne med sitt examensarbete bidrar ni till att kvalitetssäkra skolans viktiga demokratiarbete.

Känner Du att Du blir respekterad för den Du är?

En enkät angående
skoldemokratin på Olympia
hamnar i Din maillåda **v. 45.**

Svara, dela med dig av dina
erfarenheter,
så är du med och lägger
grunden för **förbättringar!**

/ Catja Rinse, enkätansvarig och elever i skolans
styrelse.

Bilaga 4 Information till berörda, påminnelse

Tackbrev/Påminnelsebrev

Till Veckonytt, intern-tv och massmail till elever!

Ett stort tack till er, 22 %, som hittills har svarat på enkäten om elevdemokrati!

Enkäten finns tillgänglig via din maillåda tom den 22 november.

Du som ännu inte svarat – vik några minuter av din till att besvara enkäten är du snäll.

Många svar = rättvist resultat!

Vänliga hälsningar Catja Rinse